

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT

2013

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

9. SAMENVATTING EN BESLUIT

De Welzijnsbarometer verzamelt jaarlijks een reeks indicatoren die verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest belichten. De sociaal-economische situatie van de Brusselaar wordt geschetst en waar mogelijk worden de armoede-indicatoren die ontwikkeld zijn in het kader van de open coördinatiemethode inzake sociale bescherming en sociale inclusie van de Europese Unie weergegeven. De Welzijnsbarometer heeft niet als doelstelling om de directe impact van het beleid op armoede te evalueren. De Welzijnsbarometer schetst wel de globale context waarin het armoedebestrijdingsbeleid zich ontwikkelt en de uitdagingen die zich stellen.

Vooraleer enkele kerncijfers te geven, is het belangrijk op te merken dat een deel van de personen die in armoede leven waarschijnlijk in veel statistieken, zowel enquêtes als administratieve gegevens, niet aanwezig zijn en dit geldt in het bijzonder voor de personen die illegaal in het land verblijven. Om deze fenomenen te vatten zijn we aangewezen op kwalitatief onderzoek en is de kennis van de hulpverleners een onontbeerlijke informatiebron. Deze informatie wordt verzameld in het kader van de thematische katernen van de armoederapporten van het Observatorium.

ENKELE KERNCIJFERS

Ongeveer een derde van de Brusselaars (33,7 %) moet zien rond te komen met een inkomen onder de armoederisicogrens. Het aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens is ongeveer vijf keer zo hoog bij de werkloze Brusselaars (56,1 %) als bij de werkenden (10,8 %). Bij de Brusselaars die actief zijn op de arbeidsmarkt is één op vijf en bij de jongvolwassenen één op drie niet-werkend werkzoekend.

lets meer dan een vierde van de Brusselse baby's wordt geboren in een huishouden zonder inkomen uit werk (25,5 %) en bijna een kwart van de kinderen jonger dan 18 jaar (22,7 %) groeien op in deze situatie.

Een vijfde (20,5 %) van de Brusselse bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar); 18,1 % van de Brusselse jongvolwassenen (18-24 jaar) en 16,4 % van de oudere personen (65 jaar en ouder) is afhankelijk van een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering (pensioenen niet meegerekend). 5 % van de Brusselse bevolking op actieve leeftijd krijgt een (equivalent) leefloon en dit aandeel stijgt tot 9,5 % bij de jongvolwassenen (met andere woorden bijna één op zes). 9,4 % van de ouderen krijgt een IGO.

De Brusselse bevolking telt 25,8 % begunstigden (als gerechtigde of als persoon ten laste) van het recht op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV) of van het OMNIO-statuuut; zoveel mensen hebben het met andere woorden financieel moeilijk.

In het Brussels Gewest verlaat één jonge man (18-24 jaar) op vier en één jonge vrouw op zes de school vroegtijdig, dit wil zeggen zonder diploma hoger secundair onderwijs. Deze jonge Brusselaars ondervinden grote moeilijkheden om zich in te schakelen op de arbeidsmarkt: minder dan een derde (31,9 %) van hen heeft werk. Van de Brusselaars tussen 25 en 34 jaar heeft een vierde geen diploma van het hoger secundair onderwijs.

De hoge huisvestingskosten leggen zwaar beslag op het beschikbaar inkomen van de Brusselse gezinnen. Het toenemend aantal gezinnen op de wachtlijst voor een sociale woning getuigt van het stijgende tekort aan sociale woningen: er wordt slechts aan minder dan de helft (47,7 %) van de vragen voldaan.

SOCIAAL-RUIMTELIJKE ONGELIJKHEDEN

De algemene cijfers voor het Brussels Gewest verbergen een grote sociaalruimtelijke dualiteit, er zijn grote verschillen tussen de Brusselse gemeenten inzake armoede-indicatoren.

De werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest varieert sterk tussen de gemeenten: ze is het kleinst in Sint-Pieters-Woluwe (9,8 %) en het hoogst in Sint-Joost-ten-Noode (29,5 %). Tewerkstelling is één van de factoren die het inkomen van de inwoners beïnvloedt, ook deze verschilt sterk van gemeente tot gemeente en bedraagt 13 289 € in Sint-Joost-ten-Noode en bijna het dubbele in Sint-Pieters-Woluwe (22 773 €).

In het Brussels Gewest heeft 17,7 % van de leerlingen in het eerste jaar secundair onderwijs al twee jaar schoolachterstand opgelopen, dit aandeel ligt echter in de armste gemeenten boven de 20 % - met het hoogste aandeel in Sint-Gillis (26,7 %). Onder de leerlingen die wonen in een gemeente met een hoog sociaaleconomisch statuut is het aandeel aanzienlijk lager, zoals in Sint-Pieters-Woluwe waar het maar 5,5 % bedraagt.

SOCIALE GEZONDHEIDSONGELIJKHEDEN

Het sociaal statuut beïnvloedt in belangrijke mate de gezondheidssituatie. De grote sociale heterogeniteit die het Brussels Gewest kenmerkt, weerspiegelt zich in belangrijke sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheid.

Zowel het risico op doodgeboorte en het risico om te overlijden in het eerste levensjaar, als het risico op vroegtijdige mortaliteit (vóór 65 jaar) neemt toe naarmate men daalt op de sociale ladder. Kinderen die geboren worden in een gezin zonder inkomen uit werk lopen twee keer meer risico op doodgeboorte, en voor de levendgeborenen, 1,8 keer meer risico om te sterven in het eerste levensjaar, dan kinderen geboren in een gezin met twee inkomens uit werk.

ENKELE EVOLUTIES...NIET ALTIJD EVIDENT OM TE VATTEN

Het is niet evident om in het Brussels Gewest evoluties te meten. De indicatoren zoals gedefinieerd op Europees niveau zijn gebaseerd op de EU-SILC enquête. De nodige informatie om deze indicatoren te creëren, zoals het aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens, kan men enkel verkrijgen op basis van deze enquête. Door de kleine steekproef zijn er in het Brussels Gewest echter grote betrouwbaarheidsintervallen en dit beperkt in belangrijke mate het berekenen van evoluties. Daarnaast is het vaak moeilijk om evoluties van indicatoren gebaseerd op administratieve gegevens te interpreteren omwille van trendbreuken die het gevolg zijn van veranderingen in wetgeving (voorwaarden om een leefloon te krijgen, fiscale wetgeving, enz.).

Naast deze problemen om evoluties te meten, is het ook moeilijk om veranderingen eenduidig te interpreteren (bijvoorbeeld het aantal leefloonbegunstigden of rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming voor geneeskundige verzorging). Een verhoging kan immers duiden op een betere opname van een sociaal recht in plaats van een reële toename van het aantal mensen in moeilijkheden.

De evolutie van de sociaal-economische situatie van de Brusselaars moet tenslotte ook gezien worden in het licht van belangrijke migratiebewegingen, de continue verjonging en internationalisering van de bevolking en de (globale) economische conjunctuur.

Recente evolutie

Tussen 2011 en 2012 blijft het bevolkingsaantal van het Brussels Gewest stijgen (+1,8 %), deze stijging is sterker dan gemiddeld in België maar kent wel een trager ritme dan tussen 2010 en 2011 (+2,7 %). De werkloosheidsgraad op basis van administratieve gegevens, het aandeel personen afhankelijk van een (equivalent) leefloon en, in het algemeen, de personen die leven van een

vervangingsinkomen (werkloosheidsuitkering of een uitkering voor personen met een handicap) of van een inkomen uit de bijstand (leefloon, equivalent leefloon, IGO) blijven relatief stabiel tussen 2011 en 2012. Gezien de demografische evolutie, betekent dit een stijging van het aantal personen die afhankelijk zijn van een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering: in 2012 betreft het 18 550 jongeren tussen 18-24 jaar (+1,6 %) en 149 295 personen van 18 tot 64 jaar (+1,4 %). Het aantal personen van 65 jaar of ouder in deze situatie (25 268) steeg eveneens (+2,3 %).

Tussen 2012 en 2013 steeg het aandeel van de Brusselse bevolking met recht op een verhoogde tegemoetkoming voor geneeskundige zorgen (als rechthebbende of als persoon ten laste) met 1,6 procentpunten (gaande van 24,2 % naar 25,8 %). De sterkste stijging wordt opgetekend bij de jongeren van 18 tot 24 jaar (31,6 % begunstigden tussen 18 en 24 jaar tegenover 25,3 % in 2012), het is voornamelijk het aandeel jongeren met een OMNIO statuut dat sterk stijgt.

Evolutie van de afgelopen vijf jaar

In de afgelopen vijf jaar, periode van economische crisis, is het aandeel begunstigden van een (equivalent) leefloon van de Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar gestegen van 4,2 % in 2008 naar 5,0 % in 2012. Deze indicator steeg in diezelfde periode eveneens in de Waalse grote steden. De werkloosheidsgraad gebaseerd op administratieve gegevens steeg in het Brussels Gewest van 18,7 % in 2008 naar 20,1 % in 2012. In Vlaanderen werd er een nog sterkere stijging opgetekend van deze werkloosheidsgraad, in tegenstelling tot Wallonië waar deze indicator vrijwel stabiel bleef.

De gegeven indicatoren laten niet toe om rekening te houden met de sociale mobiliteit en dus te weten in welke mate de personen in armoede dezelfde zijn als de voorafgaande jaren, of ze al in het Brussels Gewest woonden maar een verslechtering van hun situatie ondervonden of dat het nieuwe bewoners zijn die al een armoedeproblematiek kenden. Er moet inderdaad

rekening gehouden worden met de migratiestromen tussen de Brusselse gemeenten en tussen het Brussels Gewest en de rest van België en het buitenland.

De armoedeindicatoren tonen in het algemeen een zekere stabiliteit, of een lichte stijging. In het kader van een sterke demografische groei, wordt het Brussels Gewest geconfronteerd met belangrijke uitdagingen op vlak van huisvesting, tewerkstelling en scholing zoals aangetoond wordt door de indicatoren van deze Welzijnsbarometer.